

Bíró Szilvia – Molnár Attila – Szőnyi Eszter – Tomka Péter

Régészeti kutatások a győri Széchenyi téren (2008–2009)

2008 és 2009 folyamán több, a tér és a környékbeli épületek felújításához kapcsolódó régészeti feltárás folyt a győri Széchenyi téren. A lelőhely a helyi és az országos média érdeklődését is felkeltette – sajnos nem az előkerült, hanem az elpusztult régészeti leletanyag miatt. A mai város szívében elhelyezkedő tér gyakorlatilag az utolsó nagyobb összefüggő terület (volt), amely a középkor óta nem került beépítésre, és így a későbbi épületek és pincerészek kialakítása nem pusztította el a korábbi korok emlékeit. Alábbiakban a két év feltárásiának legfontosabb eredményeit kívánjuk közreadni.¹

Előzmények

A mintegy 6000 m²-es térnek csak kis részén folyt régészeti kutatás. A régészeti rétegsor 3–5,5 m között változik, a legkorábbi rétegekről csak töredékes információink vannak. Néhány korábbi, nem elhanyagolható szórványtól eltekintve² az első régészeti adataink 1949-ből valók, amikor egy építkezés során Mithay Sándor rögzített néhány jelenséget a tér ÉK-i felén. Az első szisztematikus régészeti ásatást Gabler Dénes és Tomka Péter végezte 1968–1969 folyamán, a tér É-i részén. Az ekkor megkutatott 220 m²-ből elsősorban a római *vicus*ra vonatkozó eredmények kerültek publikálásra,³ de egyértelművé vált, hogy Győr középkori történetét illetően is fontos információkat rejt a tér. Ezt követően 1998–1999-ben Szőnyi Eszter és Tomka Péter vezetésével folyt a téren feltárás, amikor is a korábbi szelvényekhez csatlakozva újabb 200 m²-t kutattak.⁴

A 2008–2009. évek kutatásai

A Széchenyi tér rekonstrukciójához kapcsolódóan 2008 szeptembere és decembere között megelőző feltárást végeztünk a tervezett szökőkútak, vízberendezések és a hozzájuk kapcsolódó vízvezetékek területén. Összesen 6 felületen dolgoztunk, mintegy 450 m² alapterületen. A szelvények mélysége különböző volt, mivel csak a beruházás által bolygatott mélységig volt lehetőségünk a kutatásra (1–2. kép). A korábbi feltárásokkal ellentét-

Szilvia Bíró – Attila Molnár – Eszter Szőnyi – Péter Tomka

Archaeological investigations in Széchenyi Square, Győr (2008–2009)

In 2008 and 2009, a series of archaeological excavations were conducted in connection with the renovation of the Széchenyi Square its surroundings in Győr. The site raised the attention of the local and the national media – unfortunately not because of the uncovered but rather the perished archaeological finds. The square in the heart of the city was practically the last larger coherent territory that has not been covered with buildings since the Middle Ages and so later buildings and cellars did not destroy the remains of the earlier periods. In the followings, the major results of the excavations of two years will be published.¹

Antecedents

Archaeological investigation was conducted only on a small part of the about 6000 m² large square. The thickness of the archaeological layers range between 3 m and 5.5 m and only fragmentary information could be gained of the earliest layers. Disregarding a few unimportant stray finds,² the first archaeological data came from 1949, when Sándor Mithay recorded a few phenomena in the NE part of the square during construction work. Dénes Gabler and Péter Tomka conducted the first systematic archaeological excavations in the N part of the square in 1968–1969. From the investigated 220 m², the results relevant to the Roman *vicus* were mostly published³ but it also became evident that also important information about the medieval history of Győr lay under the square. Next, Eszter Szőnyi and Péter Tomka conducted excavations in the square in 1998–1999, when further 200 m² were uncovered connected to the earlier trenches.⁴

Investigations in 2008–2009

In connection with the reconstruction of Széchenyi Square, investment-led excavations were conducted on the territories of the future fountains, water installations

1 A 2008. évi ásatási beszámoló sajnos kimaradt a Régészeti kutatások Magyarországon tárgyevi kötetéből, ezt itt pótoljuk.
2 Bencés gyűjtemény torzított koponyái, a Lloyd alól előkerült Kr. u. 133-ra keltezhető katonai diploma – CIL XVI 76. Összefoglalóan: GABLER 1971, 5–7; SZŐNYI 1992
3 GABLER 1971
4 TOMKA 1998, SZŐNYI–TOMKA 1999; SZŐNYI, E.: Vicus von Arrabona – Győr – Széchenyi Platz. In: Bíró, Sz. (Hrsg.): Auf der Spur der Römer... Archäologische Forschungen zur Römerzeit in den letzten 15 Jahre im Komitat Győr-Moson-Sopron. Ausstellungsführer. Győr, 2006, 11–16., SZŐNYI 2007

1 The excavation report of 2008 was regrettably not published in the relevant volume of Régészeti kutatások Magyarországon. Here we would like to make up this loss.
2 Artificially distorted skulls in the Benedictine collection, a military diploma dated from 133 AD found under the Lloyd building – CIL XVI 76. In a summary form: GABLER 1971, 5–7; SZŐNYI 1992
3 GABLER 1971
4 TOMKA 1998, SZŐNYI–TOMKA 1999; SZŐNYI, E.: Vicus von Arrabona – Győr – Széchenyi Platz. In: Bíró, Sz. (Hrsg., Ed.): Auf der Spur der Römer... Archäologische Forschungen zur Römerzeit in den letzten 15 Jahre im Komitat Győr-Moson-Sopron. Ausstellungsführer. Győr, 2006, 11–16., SZŐNYI 2007

ben – néhány négyzetmétertől eltekintve – sehol sem tudtuk feltárni a teljes régészeti rétegsort.

Ugyanezen év novemberében a csatornarekonstrukciós munkálatok is elkezdődtek, ezek során fontos megfigyeléseket tudtunk tenni a tér Ny-i oldalán húzódó, nagyjából É–D irányú árokban.⁵

A térfelújítással csak részben összefüggő beruházáshoz kapcsolódóan végeztünk feltárásokat a tér K-i oldalát elfoglaló Lloyd-épületen belül (Széchenyi tér 7.). Itt két ütemben dolgoztunk, először a statikai kutatóárkokban végeztünk megfigyelést 2008. május–június között, majd, miután egyértelművé vált, hogy az épület alatt húzódó 2 pincerész nincs összekötve, így érintetlen rétegsorokkal számolhatunk az épület Ny-i és középső részén, a következő hónapokban elvégeztük a megelőző feltárást a kialakítani kívánt új pincerész területén.

2009 márciusában megkezdődött a Széchenyi tér burkolatcseréjének kivitelezése. Az általunk (és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által) ismert kiviteli tervekkel ellentétben, az előírt szakhatósági feltételekkel szemben a burkolatcsere során 140 cm mélységben kimarkolták „Közép-Európa legszebb barokk terének” legnagyobb részét, eltüntetve ezáltal Győr város utolsó, nagyobb felületen megőrződött középkori emlékanyagát.

A munkák leállítását követően a megmaradt 300 m²-t tudtuk feltárni, meglehetősen bizonytalan jogi keretek között. Mindeközben egyéb, megelőző feltárás nélkül végrehajtott munkálatok folytak a tér különböző pontjain, ezeket figyelemmel kísérve további adatokat tudtunk gyűjteni és fontos jelenségeket (kora népvándorlás kori sírok egy közműárókban, római terrazzopadló stb.) tudtunk rögzíteni, leletmentő jelleggel.

Összességében mintegy 900 m²-en került sor a középkori rétegek feltárására az elmúlt 60 évben. Ez az adat a tér teljes területének mindössze 15%-a. A 2009. évi kivitelezési munkálatok során sajnos a maradék terület is megsemmisült, így a tér (és a város) 13. századot követő történetére ebből a 15%-ból tudunk csak következtetni; a teljes (legkorábbi római időszakot, ill. őskort is tartalmazó) rétegsort pedig alig több mint 200 m²-ről ismerjük. Mivel elsősorban a tér É-i oldalán folytak feltárások, a tér D-i feléről nagyon kevés adattal rendelkezünk. Az elpusztított lelőhely ügyében jelenleg is folyik a rendőrségi vizsgálat.⁶

2009 júniusában a Lloyd épületének É-i pincéjében, további mélyítésekhez kapcsolódóan, újabb feltárásokat végeztünk, az ősz folyamán pedig az épület külső szigetelése miatt vált szükségessé megelőző feltárás bizonyos szakaszokon.

and water pipes between September and December, 2008. We worked on 6 surfaces on a territory of about 450 m². The depths of the trenches were diverse since we could not dig deeper than the depth that would be disturbed by the investment (Figs 1–2). As opposed to former excavations, we could not unearth the complete archaeological layer sequence apart from a few square metres.

In November 2008, sewer reconstructions started, and we could make important observations in an approximately N-S running trench in the western part of the square.⁵

Excavations were also conducted within the Lloyd building on the E side of the square (7 Széchenyi Square) partly also in connection with the reconstruction of the square. We worked here in two phases: first archaeological observation was carried out in the static trenches between May and June, 2008 and then, when it became certain that the 2 cellar parts under the building were not connected and thus intact layer sequences could be expected in the W and central parts of the building, investment-led excavations were conducted on the territory of the future cellar area during the following months.

In March 2009, the replacement of the pavement of Széchenyi Square was started. Contrary to the execution plans that we (and the National Office of Cultural Heritage) had got and against the official conditions, the largest part of “the nicest Baroque square of Central Europe” was scraped to a depth of 140 cm and obliterated the last medieval remains of the city of Győr that had been preserved on a large coherent territory.

The work was suspended and we could unearth the remaining 300 m² within fairly uncertain legal frames. At the same time, various activities were carried out at several parts of the square without preliminary archaeological excavations. We observed these activities, and collected further data and recorded important phenomena (early Migration Period graves in a trench of public utilities, Roman terrazzo pavement etc) in the form of rescue excavations.

Medieval layers were uncovered on about 900 m² in total during the past 60 years. This is no more than 15% of the territory of the square. Unfortunately, the remaining territory was destroyed during the execution works in 2009, and so the history of the square (and the town) after the 13th century can only be deduced from this 15%, while the complete layer sequence (the earliest Roman period and Prehistory) is known from only a little more than 200 m². As the excavations were conducted mostly on the N part of the square, very lit-

5 Ez a régészeti megfigyelés sem volt konfliktusmentes, mivel az új csatornák az eredeti tervek szerint a régiék nyomvonalában futottak volna, megkímélve ezzel a régészeti jelenségeket. Gyakorlatban ez sajnos nem így történt.

6 Az eseményekről bővebben: *szechenyiter.blog.hu* ill. *sirasok.blog.hu*

5 This archaeological watching was not free of conflicts: the new sewers were planned to run in the tracks of the old ones leaving intact the archaeological phenomena. What actually happened was completely different.

Az alábbiakban a különböző feltárásokból, megfigyelésekből származó előzetes eredményeket adjuk közre, korszakok szerint. A 2008–2009. évi ásatások feldolgozása nem elválasztható a téren korábban folyt kutatásoktól, a különböző feltárásokból származó eredmények számos ponton kiegészítik egymást, így jelen összefoglaló nem az elmúlt két év, hanem az elmúlt évtizedek kutatásának eredményeiből áll össze. A teljes leletanyag feldolgozása folyamatban van, ezt követően az egyes korszakokra vonatkozó megfigyeléseink bizonyára még finomodni fognak.

A korábbi ásatási adatokkal való összevetést nehezítette, hogy a tér ÉÉK-i részén, részben a Lloyd-épület alatt, természetes homokdomb terült el, így ezen a területen a teljes rétegsor 2,5–3 m, míg a tér középső és DNy-i részén az 5 m-t is meghaladhatta. A 2008. évi feltáráson volt olyan markáns római kori pusztulási réteg, amely a tér két pontján 1 m-es mélységkülönbséggel került elő.

Őskor

Győr belvárosából a legutóbbi időkig alig volt ismert hitelesen feltárt őskori lelőhely. Egyetlen kivétel a Szőnyi Eszter által feltárt méhkas alakú tárolóverem a Rákóczi u. 36. sz. alól, amely az urnamezős kultúra időszakára datálható.⁷ Ezért is bír különös jelentőséggel, hogy a Lloyd-épület rekonstrukciós munkálataihoz kapcsolódó feltárásokon 2, a mészbetétes kerámia kultúrájához köthető sír is napvilágot látott (3. kép). Az első az épület ÉNy-i pincéjében, míg a másik ettől néhány méterre, már a Lloyd falain kívül került elő. Mint a leletszituáció is mutatja – a pincében feltárt sírt egyik oldalról egy római fal, másik irányból egy római vályogomladék, harmadik felől pedig a Lloyd alapfala határolta – az őskori objektumok nagyrészt a győri Belváros római és középkori építkezéseinek eshetnek áldozatul.

A két sír előkerülése új megvilágításba helyezi azt a bizonytalan adatot is, miszerint a múzeum udvarán 1954-ben folytatott feltárásokon Barkóczi László egy bronzkori urnasírt talált.⁸ Az újonnan feltárt sírok a mai felszíntől számolva mintegy 3 m, míg a múzeumudvarban talált sír – a leírás szerint – 6 m mélységben került elő. Mindezt a Széchenyi téri 2008-as ásatások 6. szelvényének múzeum felé eső végén megtalált egykori humusz és a benne talált szórványos bronzkori cserepek 2,6 m mélységi szintjével összevetve megállapítható, hogy a mai tér ÉK-i negyedében a római időszakot megelőzően egy homokdomb volt, rajta mészbetétes temetővel. A dimbes-dombos terület a későbbi római, majd középkori építkezések során, a mélyebb területek fokozatos feltöltődésével egyenlítődt ki.

tle is known of the southern part. Regarding the destroyed site, police investigations are being made.⁶

In June 2009, excavations were conducted in the cellar of the Lloyd building in connection with further deepening, while in autumn, an investment-led excavation was necessary because of the exterior insulation of the building.

In the followings, the preliminary results of various excavations and observations will be published according to periods. The analysis of the excavations of 2008–2009 cannot be separated from former investigations conducted in the square. The results of various excavations complete each other in various respects so this summary is composed of the investigation results of the past decades and not only the past two years. The analysis of the complete find material has been started and the processing result is the different periods will certainly become more refined.

Collation with former excavation data was difficult since a natural sand-hill had stood in the NNE part of the square and partly under the Lloyd building, so here the complete layer sequence was 2.5–3 m thick, while in the central and SW parts of the square it could surpass 5 m. In 2008, a pronounced Roman period devastation layer appeared at two distinct spots in the square with a level difference of 1 m between them.

Prehistory

Barely any authentically uncovered prehistoric site had been known from the inner city of Győr. The only exception was the beehive-shaped storage pit uncovered by Eszter Szőnyi at 36 Rákóczi Street, which could be dated to the period of the Urnfield culture.⁷ This is why it was so important that two graves of the Encrusted Pottery culture were unearthed at the excavations connected with the reconstruction of the Lloyd building (Fig. 3). The first one lay in the NW cellar of the building, the other one a few metres from it outside the walls of the building. As the location of the finds shows – the grave unearthed in the cellar was bounded by a Roman wall on one side, Roman adobe debris on another side and the foundation wall of the modern building on a third side – so most of the prehistoric features fell victim to the Roman and medieval constructions in the Inner City of Győr.

The appearance of the two graves placed in new light the uncertain record, that László Barkóczi had found a Bronze Age urn grave in the courtyard of the museum during his excavation in 1954.⁸ The graves were in a depth of about 3 m from the actual ground surface,

6 Read more about the events at szechenyiter.blog.hu and sirasok.blog.hu

7 Szőnyi 2007, 121

8 BORBÍRÓ V. – VALLÓ I.: Győr városépítés-története. Győr 1956, 128–129.

7 Szőnyi 2007, 121.

8 BORBÍRÓ V. – VALLÓ I.: Győr városépítés-története. Győr 1956, 128–129.

Római kor⁹ (3. kép)

Mivel Arrabona római kori tábor és vicus területe a középkortól kezdve folyamatosan beépített terület alatt található és jelentős része ezáltal megsemmisült, a Széchenyi tér az egyetlen olyan terület, ahol a római kori régészeti jelenségek nagyobb összefüggésükben vizsgálhatók. Bár a tér területén főként a római kort követő rétegeket kutatták, egyes szelvényekben – így a Lloyd-épületében – jelentős, a római korra keltezhető jelenségek is előkerültek. A római kor esetében megpróbáltuk a Gabler Dénes által kialakított¹⁰ és Szőnyi Eszter által finomított periodizációt követni.¹¹

A Claudius–Domitianus-korra keltezhető leletanyag 2008–2009 folyamán csak szórványosan került elő, ugyanígy az 1–2. sz. fordulójához köthető alapárkos faépületek maradványaiból is keveset találtunk.

Újabb adataink nagy része a Hadrianus alatt kőbe épített vicus alaprajzát egészíti ki, még hozzá számos fontos, új eredménnyel. Sikertült az eddig ismert K–Ny irányú utca D-i oldalán elhelyezkedő házsorra vonatkozóan az első adatot azonosítani: egy, tájolásban a korábban feltártakkal teljesen megegyező épület legalább két helyisége került elő a tér Ny-i oldalán húzott csatornárokban. Az utca felőli, É-i helyiségben nagy mennyiségű szenült gabonát tudtunk gyűjteni,¹² amely valószínűleg a *taberna* készlete lehetett. A 2008. évi 6. felületen, a tér ÉK-i sarkán, az 1998–1999. évi ún. 3. sz. ház K-i felét tudtuk megfigyelni. Valószínűsíthető, hogy az épületet D-ről porticus zárta le. Keleti zárófalát követően egy É–D-i irányú utca részlete vált ismertté (4. kép).

A Lloyd épületben egy újabb épület került elő 2008-ban. A többhelyiséges épület falain több periódust figyeltünk meg. 2009-ben ugyanezen épület további helyiségében is végeztünk feltárást, ennek során sikerült Arrabona vicusának első római kori kőpincéjét azonosítani.¹³ A teljes feltárást nem kerülhetett sor, csupán egy szondázás keretében vágtuk át a pince betöltésének rétegsorát.

A markomann háborúk utáni újjáépítést az *opus spicatum* építési technika jellemzi. Ekkor a korábbi kőfalakat alapozásnak használva húzták fel az új falakat. A fenti épületek esetében mindegyiknél megfigyelhető volt ez a megújítás, több esetben pedig egy 3. századi pusztulást követő újabb szintemelésre is sor került. Ugyancsak ehhez a periódushoz tartozhatott a tér D-i felében előkerült pusztulási réteg a 3. és 5. felületből.

while the one uncovered in the museum yard had been found in a depth of 6 m according to the description. Comparing these data with the depth level of 2.6 m of the humus and the scattered Bronze Age shards recovered from at in the end of trench 6 close to the museum during the excavation of 2008 in Széchenyi Square, we can establish that a sand-hill with a cemetery of the Encrusted Pottery culture used to stand in the NE quarter of the square prior to the Roman period. The once undulating territory got levelled in result of Roman and medieval constructions by the gradual filling up of the deeper lying areas.

Roman period⁹ (Fig. 3)

As the territory of the Roman period fort and vicus of Arrabona can be found under a territory that has continuously been built in since the Middle Ages and so its largest part has perished, Széchenyi Square is the only area where Roman archaeological phenomena can be examined in a broader context. Although layers of the post-Roman period were mainly investigated on the territory of the square, significant phenomena dated from the Roman period have also been found in certain trenches, among others in the Lloyd building. Concerning the Roman period, we tried to follow the periodisation set up by Dénes Gabler¹⁰ and refined by Eszter Szőnyi.¹¹

In 2008–2009, only scattered finds were uncovered from the Claudius–Domitian period, and also only a few remains of wooden buildings with foundation trenches could be documented from the turn of the 1st–2nd centuries.

Most of the new data complete the ground plan of the vicus built in stones in the times of Hadrian. The first data of the house-row along the S side of the W–E running street came to light in a sewer trench on the W side of the square, at least two rooms of the building were found with the same orientation as the formerly uncovered ones. Many charred cereals were collected in the N room facing the street,¹² which must have been the stock of a *taberna*. The E part of house no. 3 from 1998–1999 was observed on surface no. 6 of 2008 at the NE corner of the square. The building was probably closed by a portico in the S. Behind its eastern closing wall, the detail of a N–S running street was discovered (Fig. 4).

In 2008, another building was found in the Lloyd building. Several periods could be observed in the walls of the building of several rooms. The excavations extended to further rooms of this building in 2009, and

9 A római korra vonatkozóan összefoglalóan ld. BÍRÓ, Sz.: Neue Angaben zum Vicus von Arrabona. In: BÍRÓ Sz. (Hrsg.): Ex Officina... Studia in honorem Dénes Gabler. Győr 2009, 49–61.

10 GABLER 1971, 51.

11 SZŐNYI 2007, 123–132.

12 Az elsődleges botanikai meghatározás szerint árpa – köszönet Berzsényi Brigittának.

13 A Szűk köz 2. sz alatt már 1977-ben előkerült egy gerendavázis, lekövezett aljú pincehelyiség. SZŐNYI 1992, 56.

9 On the Roman period see in a summary form BÍRÓ, Sz.: Neue Angaben zum Vicus von Arrabona. In: BÍRÓ Sz. (Hrsg.): Ex Officina... Studia in honorem Dénes Gabler. Győr 2009, 49–61

10 GABLER 1971, 51

11 SZŐNYI 2007, 123–132

12 According to the preliminary determination it was barley – thanks to Brigitta Berzsényi

Biztosan a 4. századra keltezhető jelenséget nem tudtunk azonosítani, azonban a későbbi feltöltésből, illetve a római kort lefedő, de a középkort megelőző ún. fekete rétegből, illetve a középkori rétegekből előkerült 4. századi érmek, mázas kerámia a terület további használatára utalnak.

Bizonyítást nyert a már 1998–1999-ben is feltételezett piac léte. A Lloyd-épületében húzott statikai kutatóárok alapján, a K–Ny-i irányú kavicsozott út – hasonlóan a germaniai és raetiai vicusokhoz – kiszélesedik, és legalább 16 m széles lesz. Ezt minimum 35 m hosszan tudtuk rekonstruálni, és ezzel Pannoniában az első ismert piacterület vált ismertté auxiliáris vicusok területén.

5. század

A római kori *vicus* felhagyott területén az 5. században temetőt alakítottak ki.¹⁴ 2008–2009-ben további 31 sírt sikerült feltárni, vagy elhelyezkedésére vonatkozóan adatot szerezni, ezzel az ismertté vált temetkezések száma megközelíti a 70-et (5. kép). Ez önmagában még nem lenne magas szám, elhelyezkedésük azonban azt sugallja, hogy az egész temető ennél ötször, sőt akár tízszer nagyobb lehetett – egyelőre csak a Ny-i szélét tudtuk az 1968–69-es ásátás, illetve a tér É-i részén a kivitelezéssel párhuzamosan folyó feltárás során elérni. Néhány sírnál megfigyelhető volt a késő antik módon téglákkal vagy kövekkel kirakott sírgödör, ezzel szemben már a helyszínen sikerült legalább két újabb esetben a koponyatorzítás barbár szokását rögzíteni (a feldolgozás során ez a szám még emelkedhet is).

Az újonnan feltárt sírok zöme ugyanúgy melléklet nélküli vagy nagyon szegényes, mint a korábbiak, a leletanyag csontfésűkkel, néhány vascsattal, gyűrűvel, egyszerű karpereccel és egyetlen késő római mázas korsóval gyarapodott. A korszak legérdekesebb lelete, egy 5. századi bronzfibula¹⁵ abból a fekete rétegből került elő, amelybe a sírokat beleásták (nem zárható ki azonban az a lehetőség sem, hogy eredetileg sírmelléklet volt).

Árpád-kor

A váraljai településről – a terveknek megfelelően behatárolt lehetőségek miatt – összefüggő nagyobb területről nem szerezhettünk információt. Mindenesetre előkerült, az 1998–99-ben feltárttól¹⁶ meglehetősen távol, már a

the first Roman period stone cellar of the *vicus* of Arrabona could be identified.¹³ It could not completely be uncovered, only the layer sequence of its filling was cut across in a test trench.

The *opus spicatum* building technology characterised the reconstruction after the Marcomannic wars. The new walls were raised by using the former walls as foundations. This reconstruction could be observed at all the above buildings, moreover in a few cases another raise of level was conducted after a devastation in the 3rd century. The destruction layer on surfaces 3 and 5 in the S half of the square could belong to the same period.

No phenomenon could certainly be dated to the 4th century, although 4th century coins and glazed pottery sherds, coming from the so-called black layer that covered the Roman period but preceded the Middle Ages and the medieval layers attest to the later use of the territory.

The existence of the Roman Age market that had already been supposed in 1998–1999 has been proved. According to the static trenches opened in the Lloyd building, the E–W running pebbly road widened to the width of at least 16 m similarly to *vici* in Germany and Raetia. It could be reconstructed in a length of at least 35 m and thus the first known market place could be identified on the territories of Pannonian auxiliary *vici*.

5th century

In the 5th century, a cemetery was established on the territory of the abandoned Roman *vicus*.¹⁴ Further 31 graves were uncovered in 2008–2009, or at least data were obtained about their distribution and thus the number of the known burials came close to 70 (Fig. 5). This number is not high in itself but their distribution suggests that the cemetery could be five or even ten times larger. Until now, only the W part was reached by the excavations of 1968–1969 and by the observation conducted in parallel to the execution work in the N part of the square. At a few graves, the grave shaft was lined with bricks or stones according to late Roman customs, while in two other graves, the barbarian custom of artificial skull deformation could be registered (this number can be higher after the analysis).

Most of the recently uncovered graves had no or only very modest grave goods just like the earlier unearthed ones. Among the find material bone combs, a few iron buckles, a finger-ring, a simple bangle and a single late Roman glazed jug can be found. The most

14 TOMKA, P.: Kulturwechsel der spätantiken Bevölkerung eines Auxiliarkastells: Fallbeispiel Arrabona. In: Friesinger, H. – Stuppner, A. (Hrsg.): Zentrum und Peripherie – Gesellschaftliche Phänomene in der Frühgeschichte. Mitt d. Präh. Komm. 57. Wien 2004, 389–409. 392–393.

15 A típusról legutóbb SCHILLING, L.: A római kor vége Tác/Gorsiumban – Die Ende der Römerzeit in Tác/Gorsium. In: Firkák I. Győr 2007 (red. Bíró Szilvia), 379–387. 381.

16 Rövid jelentés: TOMKA 1998, 148; kissé bővebben SZÖNYI–TOMKA 1999, 207; TOMKA P.: A győri Váralja. In: Tomka P. – László Cs.: Államalapítás, ispánivár, megye. Kalauz az ezredévi kiállításához. Győr 2000, 7–9.

13 In 1977, a timber-structure cellar room with a stone pavement was found at 2 Szúk köz: SZÖNYI 1992, 56

14 TOMKA, P.: Kulturwechsel der spätantiken Bevölkerung eines Auxiliarkastells: Fallbeispiel Arrabona. In: Friesinger, H. – Stuppner, A. (Hrsg.): Zentrum und Peripherie – Gesellschaftliche Phänomene in der Frühgeschichte. Mitt d. Präh. Komm. 57. Wien 2004, 389–409. 392–393

tér D-i része alatt, a második félig földbe mélyített ház, DK-i sarkában kőkemence nyomaival (6. kép). Mivel itt a másik ház mellett megfigyelt (ipari?) kemencéknek nyoma sem volt, korábbi feltételezésünk az 1. ház lakóinak tevékenységéről megerősödött.

Még az Árpád-kor utolsó fázisában hozták létre azt az összefüggő lekavicsozott járósíntet, amelyet az 1271-ben elnyert városjog alapján a városi piactérrel azonosítunk (7. kép).¹⁷ Kibontott területén az ÉK-i részen párhuzamos kocsikeréknyomokat tudunk megfigyelni. A kialakítással szinte egyidőben megjelentek a cölöphelyek által jelzett bódék, kisebb ideiglenes építmények és sütőkemencék, különösen a tér É-i felén. Eldőlni látszik a régi vita a középkori piactér kiterjedéséről: a kavicsos járósíntet csak a jelenlegi tér legdélibb részén nem tudtuk megfigyelni, ezzel szemben a Lloyd alatt még megvolt. Sorsának további alakulásáról alább még szó lesz. A 2009. évi kivitelezés során gyakorlatilag már ez a térsínt is a markolók áldozatául esett, így ma már eldönthetetlen, hogy mi volt előbb: a városi rang elnyerése vagy a piactér kialakítása.

Középkor

Mivel az Árpád-kori rétegek a mai térszíntől számítva átlagosan 1–1,5 m mélységben találhatóak, ezért a 13. századtól kezdődően sokkal több új információ birtokába jutottunk, hiszen ezeket a korszakokat lehetett nagyobb, összefüggő területeken is megvizsgálni. Ezt a rétegsort érintette azonban a legnagyobb pusztítás a burkolatszere ürügyén, pótolhatatlan kárt okozva. Meglepetést okozott mindenesetre, hogy a térszínt fedő rétegből korábbi pénzek kerültek elő (III. Béla, VI. Lipót osztrák herceg pénzei, meg egy 1236–1239, ill. 1246–1251 közé keltezhető érem). A tér „elépítése” D felől indulhatott meg: DNy-on először alapárkos gerenda-szerkezetű építményt rögzítettünk, amelyet később, ugyanabban a beépítési vonalban, nagy cölöpös szerkezetű alakítottak át. A DK-i oldalon Anjou-kori padlóteregla, mély pince (?) és 14. századi kerámialeletek már komolyabb épület létét igazolták. Északkeleten ugyanekkor a tér megújított járósíntjeit lehetett észlelni, továbbra is kemencék és könnyűszerkezetű épületek (cölöphelyek) maradványaival. Aztán szép lassan állandó épületekkel benépesült a tér D-i és mai középső része is.

Késő középkor

Amiről eddig, a tér közepén lévő mély pince, az ún. török börtön¹⁸ kivételével, semmit sem tudunk a régészeti eszközeivel kimutatni, legfeljebb a város építéstörténetével foglalkozók sejtéseiről vitatkozhattunk, az a tér teljes D-i felének fokozatos beépítése volt. 2008–

interesting find of the period, a 5th century bronze brooch¹⁵ was found in the black layer into which the graves were dug (nevertheless, it could originally belong to grave furniture).

Árpádkori periódus

No information could be gained from a large coherent surface about the *suburbium* because of the limited possibilities afforded by the plans. Nevertheless, the second semi-subterranean house was found with the traces of a stone oven in the SE corner (Fig. 6) under the S part of the square, relatively far from the one uncovered in 1998–1999.¹⁶ As there was not trace of (industrial?) kilns similar to the ones observed at the first house, the supposition regarding the activities of the inhabitants of house no. 1 seemed to be confirmed.

The coherent pebbly floor level that was identified with the urban market ground based on the town rank gained in 1271 was constructed in the final phase of the Árpádkori periódus (Fig. 7).¹⁷ Parallel wheel tracks could be observed in the NE part of this level. Booths marked by postholes, smaller temporary constructions and baking kilns appeared especially in the N part of the square right after the finishing of the pavement. It seems that the old debate on the extent of the medieval market ground can be settled: the pebbly floor level could be observed everywhere except for the southernmost part of the square, while it was also found under the Lloyd building. Later we will return to its history. During the execution work in 2009, this level was also destroyed by the scrapers, so it cannot be decided if the granting of the rank of a town preceded the construction of the market ground or vice versa.

Középkor

As the Árpádkori periódus layers can be found in an average depth of 1–1.5 m from the modern ground level, we gained a larger amount of information from after the 13th century since these periods could be investigated on a larger, coherent territory. At the same time, this layer sequence was the most destroyed during the replacement of the pavement, leaving irretrievable losses. It was, however, astonishing that earlier coins were recovered from the layer above the market surface (coins of Béla III, Leopold VI Austrian prince, and coins dated between 1236–1239 and 1246–1251). The building in of

17 Már az 1968–69-es ásatás eredményeként: TOMKA, P.: Erforschung der Gespanschaftburgen im Komitat Győr-Sopron, ActaArchHung 28 (1976), 391–410.

18 SZŐNYI-TOMKA 1999, 207–208.

15 On the type recently: SCHILLING, L.: A római kor vége Tác/Gorsiumban – Die Ende der Römerzeit in Tác/Gorsium. In: Firkák I. Győr 2007 (red. Bíró Szilvia), 379–387. 381

16 Short report: TOMKA 1998, 148; in more details: SZŐNYI-TOMKA 1999, 207; TOMKA P.: A győri Váralja. In: Tomka P. – László Cs.: Államalapítás, ispáni vár, megye. Kalauz az ezredévi kiállításához. Győr 2000, 7–9

17 Already in result of the excavations of 1968–1969: TOMKA, P.: Erforschung der Gespanschaftburgen im Komitat Győr-Sopron, ActaArchHung 28 (1976), 391–410

2009-ben öt, részben alapincézett téglapincézet alaprajza bontakozott ki (8. kép). Az alapfalakat a legtöbb esetben fenéig kiszécskelték, a pincéket betöltötték. A legjobb állapotban az az alapincézett épület maradt meg, amelyet 2009-ben a tér DNY-i sarkához közel sikerült dokumentálni (bontani sajnos már nem tudtuk, de ennek a háznak alapfalai és még a pinceboltozata is állt). A házak építéstörténetét – az építőanyag, műformák, járósíntek hiányában – részleteiben nem lehetett követni, feltételezhetjük azonban, hogy a 16. sz. első feléből feljegyzett tűzvészek rongálhatták meg annyira őket, hogy a török elleni erőd építői a 16. sz. közepén lebontásuk és a (nagyjából mai formájú) katonai felvonulási tér kialakítása mellett döntöttek. Az épületek a teret ma is övező utcák tájolását követik, a köztük lévő közök azonban nem felelnek meg a térből kiágazó utcák folytatásának.¹⁹

Két kút is tartozott ehhez a korszakhoz, a nagyobbát későbbi téglából építették újjá (ezt találtuk meg az 1998–99-es feltárás során), alját még az eredeti kőbélés szegélyezte. Feltűnő jelenség az egyik épület szint alatti helyiségében talált tűzhely (kemence) léte. A betöltésekben nagyszámú 15–16. századi és korábbi edénytörödek, ún. „bécsi” kerámia, kályhaszemek, zöldmázos kályhacsempek, fehér kerámia, lošticei pohár darabjai, ólomsúly, vaskulcs, ácsszegek, kalapács feküdt.²⁰ A pénzek sorozata I. Lajos „szerecsenfejes” obolusától Zsigmond, Albert, Mátyás, I. Miksa pénzein át Ferdinánd 1548-as veretéig tartott. A legkésőbbi betöltés a korábban megismert, most alaprajzilag kiegészült ún. török börtön pincéjében volt, ez az építmény túlélte a tér 16. századi rendezését (ezzel egykori funkciójára vonatkozó következtetésünk megerősítést nyert).

A Lloyd alatt az egyesek szerint feltételezett káptalani fogadó létét és a későbbi katonai várta épületét nem sikerült igazolni.

Újkor

Bár már nem a szigorúan vett régészeti korszakokból származik, mindenképpen szót kell ejteni a két, a téren feltárt pellengérről (8. kép). Az első valószínűleg a 18. sz. első harmadában építették a Mária-oszlop és a várta (későbbi Lloyd-épület) között, talán a várfal visszabontott tégláiból (12. kép). A nagyjából 2,2×2,2 m nagyságú tömb közepén megmaradt az egykori szégyenoszlop helye is, ez a pellengér valószínűleg a mellette álló katonai vártával függ össze. Nem sokkal később egy másik pellengér jelent meg a Mária-oszlop másik oldalán (9. kép). Ennek feltárása során szembesültünk azzal a nehézséggel, hogy a minimum 15 téglasorból épített négyzetes építmény – melynek közepén a szégyenoszlop helyét nem találtuk meg, de a 10. téglasorban egy 50 cm

the square must have begun in the south: first a timber-structure construction with foundation trenches was recorded in the SW, which was later reconstructed into a large, post-structure construction with the same front line. On the SE side, a floor tile from the Anjou period, a deep cellar (?) and 14th century shards indicated the existence of a more significant building. In the north-east, at the same time, the renewed floor levels of the square could be observed with the remains of further kilns and light-structure buildings (postholes). Finally, the southern and the central parts of square were occupied by permanent buildings.

Late Middle Ages

The gradual building in of the entire southern part of the square was the phenomenon of which nothing could be demonstrated with archaeological methods apart from a deep cellar, the so-called Turkish jail in the centre of the square,¹⁸ and only the assumption of researchers dealing with the architectural history of the town could be discussed in this context. In 2008–2009, the ground plans of five brick buildings with cellars under them were uncovered (Fig. 8). The foundation walls were generally removed to the bottom and the cellars were filled in. The building with a cellar documented close to the SW corner of the square in 2009 was the best preserved construction (we could not uncover the remains but the foundation walls and the vault of the cellar seemed to be preserved). The details of the construction history of the houses could not be determined in lack of building material, architectural elements and floor levels, yet it can be supposed that they were so severely damaged probably by the conflagrations recorded in the middle of the 15th century that the builders of the fort raised against the Turks decided to pull them down and construct a military base of operations instead (approximately of the shape of the today square). The buildings follow the orientation of the still existing streets around the square, but the lanes between them are not the continuations of the streets that start from the square.¹⁹

Two wells also belonged to this period. The larger one was later reconstructed from bricks (this was found during the excavation of 1998–99), while the original stone lining bordered its bottom. The existence of an oven in a subterranean room of one of the buildings was striking. The fillings contained many 15th–16th century and earlier shards, so-called “Vienna” ceramics, stove tiles, green glazed stone tiles, white ceramics, fragments of Loštice beakers, a lead weight, an iron key, clamp nails and a hammer.²⁰ The coin series started with the

19 A feltételezésről pl. FEKETE GY. – WINKLER G.: Győr. Budapest 2001. 10, 13.

20 A leletek elsődleges meghatározását Szőnyi Eszter végezte, főleg Holl Imre idevonatkozó publikációi alapján.

18 SZŐNYI-TOMKA 1999, 207–208

19 On the supposition e.g. FEKETE GY. – WINKLER G.: Győr. Budapest 2001. 10, 13

20 The primary determination of the finds was carried out by Eszter Szőnyi mainly after Imre Holl's relevant publications.

nagyságú mészködaráb került elő – téglái az 1748–49-es évszámokat viselték, míg egy 1757-es metszeten a pellengér helyét csupán egy négyzet jelöli, melynek felirata: „Locus Numellae die 31 July 1751 tralocatae” (10. kép).²¹ A tér déli oldalán ekkor működő jezsuita rendház feljegyzései között szerencsére szerepel a pellengér ügye, amelyet egy évvel 1750-es felállítását követően a jezsuiták követelésére ledöntöttek, majd elvittek a külvárosba.²² Helye még megmaradt, akár egy kis memento-szerű emelvény is látszódnak, amely a metszetre is rákerült.

Újkori az a 2,8 m átmérőjű, kitapasztott falú gödör is, amelyből rengeteg 18. századi vaseszköz (sarló, kasza, fűrész), fegyverek (lándzsacsúcsok, szablya, kard), lószerszám, rézüst darabjai, szögek, kapupántok, rigli került elő, a gödörben még kályhacsempék is voltak. Az egész leletgyűjtés megégett – mintha egy kovács készletét takarították volna el.

Végül említendő a fentebb már érintett kút a tér közepén. Középkori eredetű, a 18. sz. elején átépítették (1712-es évszámú téglákból), a fenti 1757-es metszeten még állt. Valószínűleg a 18. sz. közepén–második felében meginduló csatornázási program keretében szüntették meg. Ekkor a felszín alá visszabontották és saját tégláiból készített kupolával fedték be. Hasonló építményt a Lloyd pincéjében is találtunk, itt egyértelműen kútként használták, majd ciszterneként csatornavízet eresztettek bele (11. kép). Míg a téren feltárt kút ma egy szökőkút alatt van, visszabontva és vasbetonnal lefedve, addig a Lloyd-ban feltárt kút helyreállítás után bemutatásra kerül.

Zárszó

A győri Széchenyi téren 2008–2009-ben történtek régészeti szempontból különös figyelmet érdemelnek, mivel itt zajlott egyrészt a vidéki városátások között az egyik (ha nem a) legnagyobb felületet és mélységet érintő feltárás, másrészt országos viszonylatban is a legnagyobb lelőhelypusztítás/pusztulás. Az ásatások számos új eredménnyel gazdagították Győr város múltjáról eddig megszerzett ismereteinket, legyen szó a város őskoráról, római koráról, középkoráról, vagy akár a 18. századi városképről. A részletes feldolgozás során a kép még teljesebbé fog válni, bizonyos szinten ellensúlyozva a régészeti emlékegyben bekövetkezett veszteséget. Utóbbiak ügyében a rendőrségi vizsgálatok még folyamatban vannak, de annyi véleményünk szerint már most megelölegezhető, hogy az eljárás, bármilyen eredményt

„Saracen head” obulus of Louis I, ran through coins minted by Sigismund, Albert, Mathias and Maximilian I, ended with Ferdinand’s coin from 1548. The youngest filing was found in the cellar of the so-called Turkish jail, which had already been known but its ground plan could now be completed: this construction survived the 16th century reconstruction of the square (and this verified the function).

We could not prove the supposed existence of the prebendal rest-house and the later military barbican under the Lloyd building.

Early Modern Period

The two pillories uncovered in the square must be mentioned although they do not belong to archaeological periods in a strict sense (Fig. 8). The first one was probably built in the first third of the 18th century between the Mary column and the barbican (later Lloyd building) perhaps from the bricks of the pulled down fortress wall (Fig. 12). The place of the pillory was preserved in the centre of the about 2.2 m × 2.2 m large block. This pillory was probably relation with the adjacent military barbican. Some time later, another pillory appeared on the other side of the Mary column (Fig. 9). It was a square-shaped construction of no more than 15 brick rows. The place of the pillory was not found but a limestone block measuring 50 cm was found in the tenth row of bricks. The difficulty was that the bricks bore the dates 1748 and 1749, while in an drawing from 1757, only a square indicates the place of the pillory with the inscription: „Locus Numellae die 31 July 1751 tralocatae” (Fig. 10).²¹ The affair of the pillory is luckily mentioned among the records of the Jesuit monastery that stood on the southern side of the square at the same time. The pillory was removed on the demand of the Jesuit Order a year after it had been erected, and it was moved into the outskirts.²² Its place remained there and even a small memento could be seen in the form of a platform, which was illustrated in the drawing.

A pit of daubed walls and a diameter of 2.8 m also came from the early modern period. It contained many 18th century iron tools (sickles, scythes and saws), weapons (spearheads, sabres and swords), horse harness, fragments of a copper cauldron, nails, gate hinges and bolts and also stove tiles. The entire find material was

21 „A pellengér helye, áthelyezve 1751. július 31-én”. A pellengér közelében feltárt kút ill. a ma is álló Mária-oszlop alaprajzzal és felépítménnyel együtt szerepel a metszeten, így egyértelműnek tűnik, hogy a metszet készítője a pellengért magát már nem, csupán annak alapját vagy helyét láthatta.

22 BÁRDOS K.: Győr zenéje a 17–18. században. Budapest 1980, 237. – a Jezsuita rendház krónikája alapján (Jes Diar 1750. május 11.–1752. július 11.) Köszönettel tartozunk Perger Gyulának, hogy a forráshelyre felhívta a figyelmünket.

21 “The pillory was moved to a new place on July 31, 1751”. The well uncovered close to the pillory and the still standing Mary column are depicted in the engraving both in a ground plan and with the superstructure, so it seems evident that the person who made the engraving could not see the pillory itself, only its foundation or place.

22 BÁRDOS K.: Győr zenéje a 17–18. században. Budapest 1980, 237 – based on the chronicle of the Jesuit monastery (Jes Diar May 11, 1750–July 11, 1752) We are grateful to Gyula Perger who called our attention to the source.

hozzon is, precedens értékű döntéshez fog vezetni, ami pozitív vagy negatív irányban, de mindenképpen befolyásolni fogja a magyarországi régészeti örökségvédelem további évtizedeit.

burnt as if a smithy had been cleared of its paraphernalia.

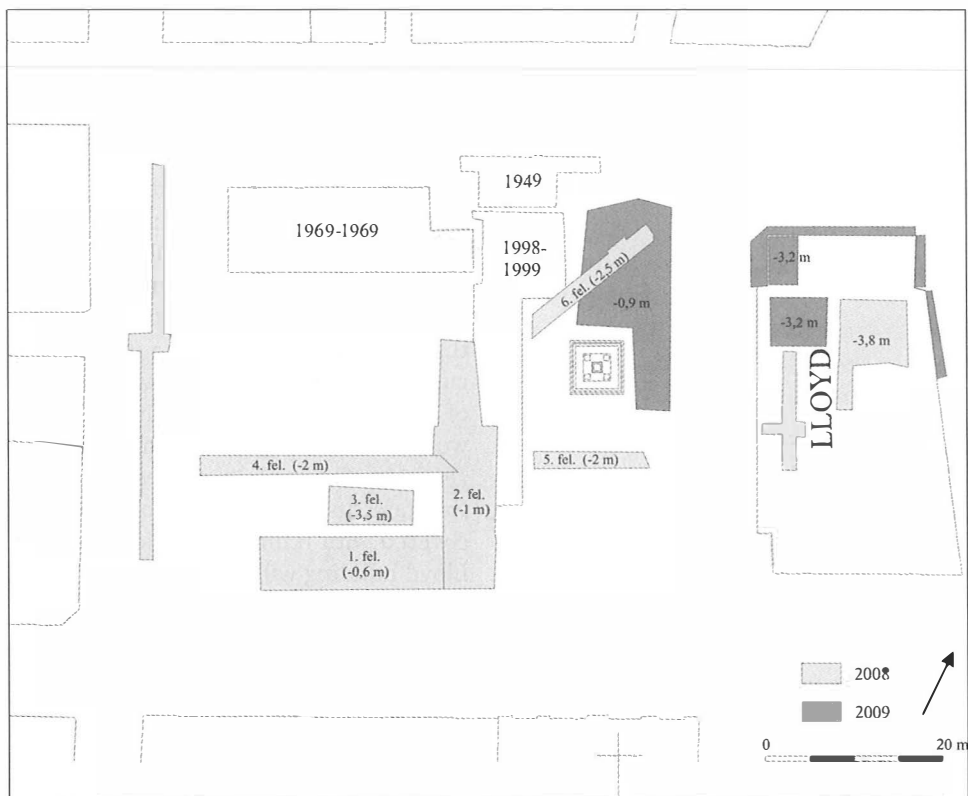
Finally the above mentioned well in the centre of the square must be mentioned. It was built in the Middle Ages, rebuilt at the beginning of the 18th century (from bricks bearing the date 1712) and it was still standing when the engraving was made in 1757. It probably ceased functioning at the time of the canalisation project in the middle-second half of the 18th century. The curb was pulled down under the ground level and the well was covered with a dome of the bricks of the curb. A similar construction was also found in the cellar of the Lloyd building, which was evidently used as a well, while later it collected the sewage water as a cistern (Fig. 11). The well uncovered in the square is under a fountain, its walls were demolished and the shaft is covered with reinforced concrete. The well under the Lloyd building will be restored and exhibited.

Concluding remarks

The events that took place in Széchenyi Square in Győr in 2008–2009 deserve a special attention from an archaeological aspect since this was the scene of the excavation extending probably on of the largest surface and depth in a rural town, and, at the same time, it suffered the gravest destruction in the country. The excavation brought many new results about the history of the town of Győr regarding the Prehistoric, the Roman and the medieval periods and the 18th century townscape. The picture will be even more complete after the detailed analysis and it will, to a certain degree, counterbalance the loss that the archaeological remains suffered. Regarding these losses, the police are investigating the case. Whatever results the procedure will bring, the decision will be a precedent, which will certainly influence the future decades of archaeological heritage protection in Hungary either in a positive or a negative direction.

Irodalom • References

GABLER 1971	GABLER D.: Kutatások Arrabona canabaejában (Research in the canabae of Arrabona). Arrabona 13 (1971), 5–51 (52–54).
SZŐNYI 1992	SZŐNYI E.: Arrabona topográfiája. Győr 1992.
SZŐNYI 2007	SZŐNYI E.: Győr-Belvárosi ásatások. Arrabona 45/1 (2007), 109–148.
SZŐNYI-TOMKA 1999	SZŐNYI E. – TOMKA P.: Győr, Széchenyi tér. Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 1999. Budapest, 2002. 206–208.
TOMKA 1998	TOMKA P.: Győr, Széchenyi tér. Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 1998. Budapest, 2001. 148–149.

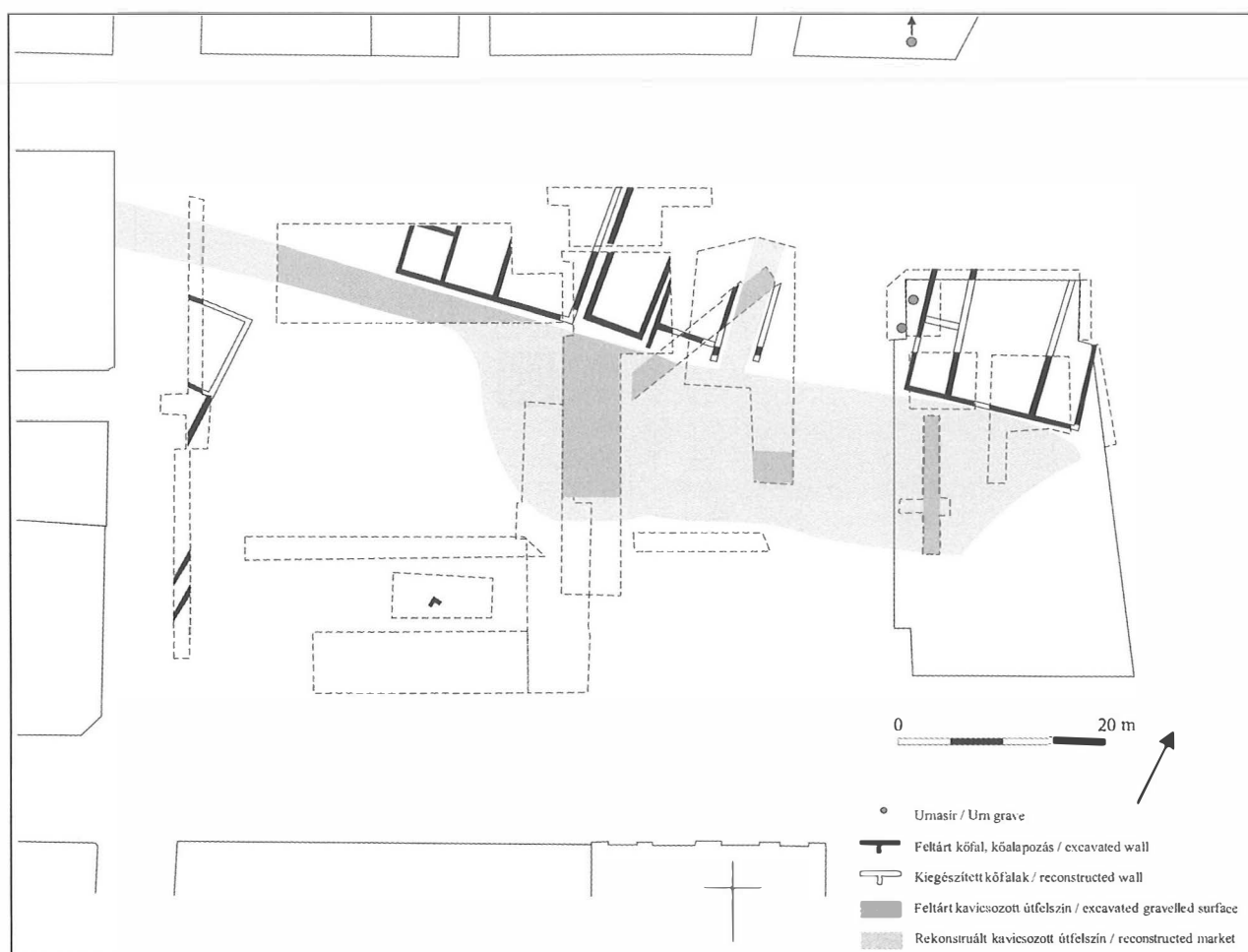
1. kép: A Győr, Széchenyi téren 2009-ig végzett feltárások elhelyezkedése, a 2008–2009. éviéknél a burkolat tetejétől számított bontási mélységgel

Fig. 1: Location of the excavations conducted in Széchenyi Square, Győr until 2009 with depth data measured from the top of the pavement

2. kép: Győr, Széchenyi tér. A 2008. évi megelőző feltárás látképe a Lloyd épületéből

Fig. 2: Győr, Széchenyi Square. View of the investment-led excavation of 2008 from the Lloyd building

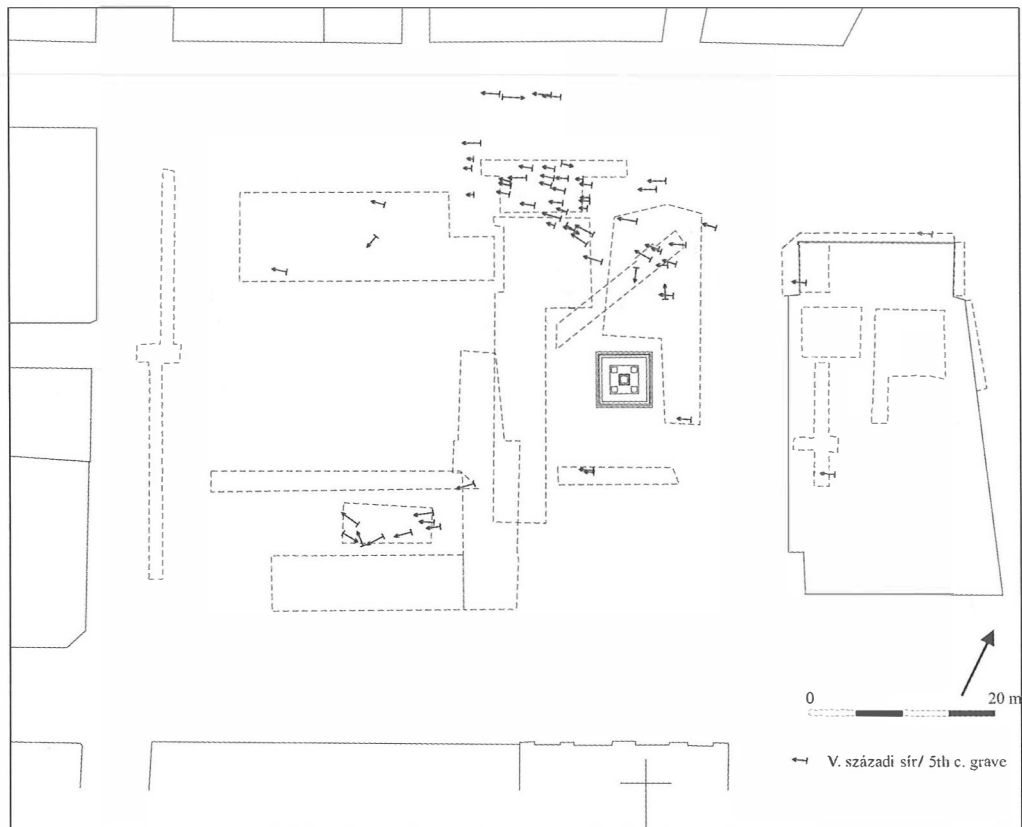
3. kép: A Győr, Széchenyi téren előkerült őskori urnasírok és a római kori kőperiódus (2–3. sz.) összesítő rajza

Fig. 3: Complex drawing of the prehistoric urn graves and Roman period stone phase (2nd–3rd centuries) uncovered in Széchenyi Square, Győr

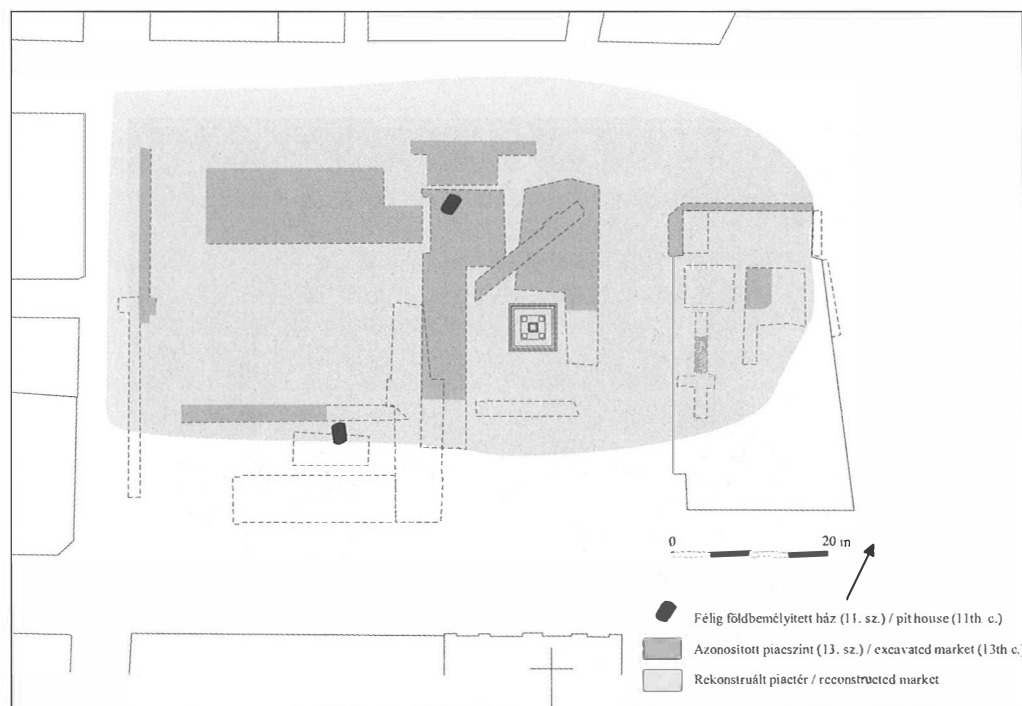
4. kép: Győr, Széchenyi tér. A 2008-ban azonosított É-D-i irányú római kori utca rétegei

Fig. 4: Győr, Széchenyi Square. Layers of the N-S running Roman period road identified in 2008

5. kép: Győr, Széchenyi tér. Az 5. századi temető eddig előkerült sírjai

Fig. 5: Győr, Széchenyi Square. Uncovered graves of the 5th century cemetery

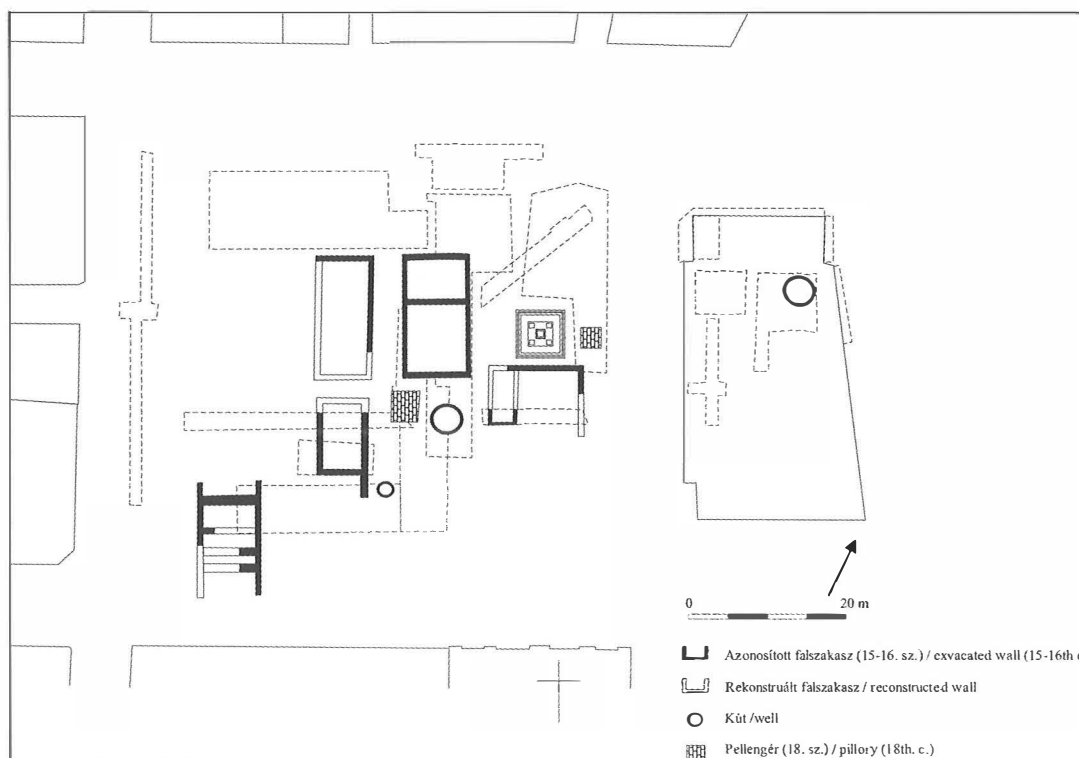
6. kép: Győr, Széchenyi tér. A 11. századi félig földbe mélyített házak és a 13. századi piactér

Fig. 6: Győr, Széchenyi Square. 11th century semi-subterranean houses and the 13th century market ground

7. kép: Győr, Széchenyi tér. A 13. századi piactér feltárt kavicsos felülete a tér ÉK-i sarkán 2009-ben, későbbi beásásokkal

Fig. 7: Győr, Széchenyi Square. Pebbly floor level of the 13th century market ground with later pits at the NE corner of the square, 2009

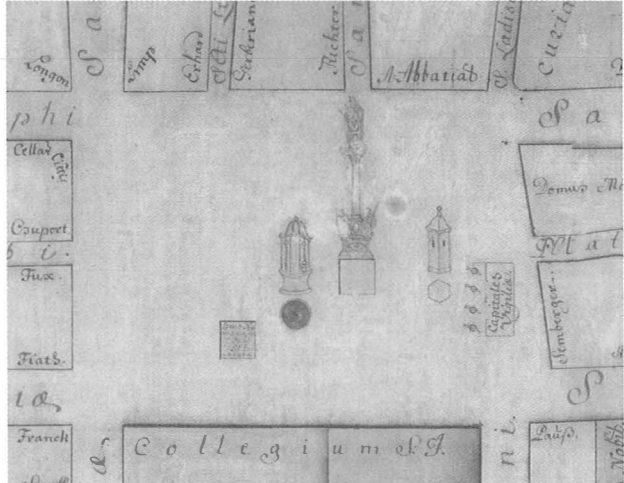
8. kép: Győr, Széchenyi tér. Késő középkori és kora újkori jelenségek elhelyezkedése

Fig. 8: Győr, Széchenyi Square. Distribution of late medieval and early modern phenomena

9. kép: Győr, Széchenyi tér. Az 1751-ben megszüntetett pellengér és a 18. század második felében visszaboltozott kút a 2008. évi feltáráson

Fig. 9: Győr, Széchenyi Square. Pillory pulled down in 1751 and well with the dome cover from the 18th century during the excavations in 2008

10. kép: Győr, Széchenyi tér. 1757-es metszet részlete, rajta a Piac térrel (Xántus János Múzeum, C.65.39.1)

Fig. 10: Győr, Széchenyi Square. Detail of an engraving from 1757 with the Market Square (Xántus János Museum, C.65.39.1)

11. kép: Győr, Széchenyi tér. A Lloyd épületében feltárt visszaboltozott kút

Fig. 11: Győr, Széchenyi Square. The well uncovered in the Lloyd-building covered with a vault

12. kép: Győr, Széchenyi tér. A 18. század elején felállított katonai pellengér 2009-ben

Fig. 12: Győr, Széchenyi Square. Military pillory raised in the early 18th century, 2009